

ADATOK AZ OLADI KASTÉLY ÉS PARK TÖRTÉNETÉHEZ

■ Kovács Eszter Katalin

Szombathelytől Bucsú és az osztrák határ felé tartva, a főút bal oldalán találjuk az ősi Olad települést, amely 1950. szeptember 1. napjától olvadt be a vasi megyeszékhelybe. Területe nemcsak a neolitikumban, hanem már az ókori rómaiak idejében is lakott volt.¹ Jelentőségét az magyarázta, hogy Savaria vízellátását a Kőszegi-hegységben fakadó forrásvizek biztosították, amelyek az Olad mellett is elhaladó csatornán keresztül jutottak a városba.² Ehhez természetesen kedvező fekvése is hozzájárult, hiszen keresztülfolyik rajta az Arany-patak. Az első okleveles említést 1248-ra datálhatjuk, amikor „Georgius de Olody” mint tanú szerepelt.³ A későbbi években is feltűnik diplomákban a helység. A 15. század folyamán a szomszédos Sével és a közeli Ondóddal együtt több kisebb köznemesi família osztozkodott rajta.⁴

¹ Magyar Nemzeti Levéltár (továbbiakban: MNL) Vas Megyei Levéltára (továbbiakban: VaML) Helytörténeti cédula, Olad.

² Szilávik Lajos - Fejér László: 111 vízi emlék Magyarországon. Bp., 2008. 105. p.

³ Hazai okmánytár. 4. köt. Kiad. Nagy Imre et. al. Győr, 1867. 32. p.; Wenzel Gusztáv: Árpádkori új okmánytár. 7. köt. Pest, 1869. 270. p.

⁴ Lovass Miklós: Olad 1000 éves története. Szombathely, [1993.] (továbbiakban: Lovass, 1993.) 22-32. p.

A NEMESI KÚRIÁK KIALAKULÁSA, KORAI TÖRTÉNETE

A terület megosztottsága miatt nem csoda, hogy a településen több nemesi kúria is létrejött a korai időszakban. Az egyik az Arany-pataktól délre helyezkedett el. 1547. szeptember 10-én keltezett királyi parancsban írnak róla először, amikor I. Ferdinánd (1526-1564) kivizsgáltatta Pap János hitvesének, Katalinnak a panaszát.⁵ A földeket és a kastélyt az özvegynek végül sikerült a zálogból visszaváltania.⁶ A Pap család birtokát 1615-ben 60 forintért Horváth András vásárolta meg, aki három év múlva, 1618-ban tovább adta azt Terestyén Mihálynak.⁷ A németújvári várkapitány 1638-ban zálogba vett Rumi Mihály özvegyétől egy jobbágy- és egy zsellérhelyet.⁸ A későbbiekben Terestyén Mihály gyermekei birtokolták Olad egy részét.⁹ 1719-ben Terestyén

⁵ Lovass, 1993. 22. p.

⁶ Virág Zsolt: Vas megye kastélyai és kúriái. Bp., 2004. (továbbiakban: Virág, 2004.) 269. p. (Magyar kastélylexikon; 5.)

⁷ Lovass, 1993. 23. p.

⁸ MNL VaML Helytörténeti cédula 33. (Eszterházy család cseszneki lt-a)

⁹ Lovass, 1993. 23-24. p.

Mihály unokája, Rajky Judit férjének, Topos Ádámnak halála után oladi birtokát zálogba adta Niczky Zsigmondnak, aki 1730-ban előbb Tassy Ferencnek, majd Skerlec Sándornak zálogosította el. Ezt 1734-ben 35 évre meghosszabbították, majd 1736-ban Skerlec Sándor örökösen megszerezte.¹⁰

A másik nagyobb uradalom a patak-tól északra alakult ki, amely galántai báró Eszterházy Mihály birtoka volt. Ezt előbb szentmártoni Perneszy Istvánnak adták zálogba, majd 1657-ben özvegy rumi és rábadoszlói Rumi Györgyné, gereszgáli Batthyány Katának és gyermekeinek.¹¹ 1660. április 14-én Rumi Farkas és Babochiai úrnő, valamint Rumi György és László között kötött egyezség alapján az oladi Major Curiához tartozó 79 hold földeken, réteken és szőlőkön elosztottak, a hegyvámot pedig 1/3-1/3 arányban az Eszterházy család, Rumi György és László, valamint Rumi Farkas és Babochiai úrnő bírta.¹² 1663. szeptember 19-én még a Rumi család tulajdonában volt,¹³ majd 1672-ben Rumi Magdolna és László gyámja, Kisfaludy László Vasdinnye Sándornak adta zálogba, akinek a fia 1683-ban Topos Ádámnak továbbította.¹⁴ 1735-ben Skerlec Sándor Babócsay László területével bővítette oladi birtokát.¹⁵

Eszterházy Dániel oladi gazdaságát Kirchmayer Zakariásnak értékesítette, ám ez a rész nemsokára visszakerült

a korábbi tulajdonosához. 1738-ban Tassy Ferenc a 4 évvel korábban Rumi Miklóstól, valamint gróf Eszterházy Lászlótól és Jánostól zálogba vett területet Skerlec Sándornak juttatta.¹⁶

1578-ban is említést tettek az oladi földesúri lakhelyről, azonban az nem derül ki, melyikre gondoltak. Ekkor Debreczeni György és Hazzuthothi János elfoglalták Akach Zsófia birtokait, a nemesi kúriával együtt.¹⁷

1751 nyarán még mindig egyértelműen két lakhelyről beszélnek: az ekkor felvett tanúkihallgatások során megállapították, hogy a kastélyokhoz tartozó erdők tiltott területnek számítanak.¹⁸ Az 1767-es Mária Terézia-féle úrbéri összeírásakor két birtokos szerepelt: özvegy Eszterházy Dánielné és Skerlec Sándor.¹⁹

A KASTÉLYOK EGY KÉZBEN VALÓ EGYESÍTÉSE, A FEJLŐDÉS MEGINDULÁSA

A Skerlec család 1638. január 28-án kapott címeres nemeslevelet III. Ferdinándtól (1637–1657). Az 1658. évi, 1696. évi és 1733. évi nemesi összeírásban is szerepelnek vármegyénkben.²⁰ A familia rövid ideig volt Olad birtokosa, de ezalatt az időszak alatt jelentős változások történtek a faluban.

Skerlec Sándor halála után gyermekei – Ferenc, Erzsébet, Terézia, Mária és Julianna – osztoztak az örökölt területre-

¹⁰ Lovass, 1993. 30-31. p.

¹¹ Virág, 2004. 269. p.

¹² MNL VaML Helytörténeti cédula 43-44. (OL P623. II. 31. A. Nr. 22. 182. csomó, Széchenyi család lt-a)

¹³ MNL Országos Levéltára (továbbiakban: OL) E 156 – a. – Fasc. 090. – No. 026. Memoriale, 1663. szeptember 19. (https://archives.hungaricana.hu/hu/urbarium/hu_mnl_ol_e156_a_fasc090_no026/?list=eyJxdWVyeSI6ICJvJGFKIn0)

¹⁴ Lovass, 1993. 29. p.

¹⁵ Lovass, 1993. 31. p.

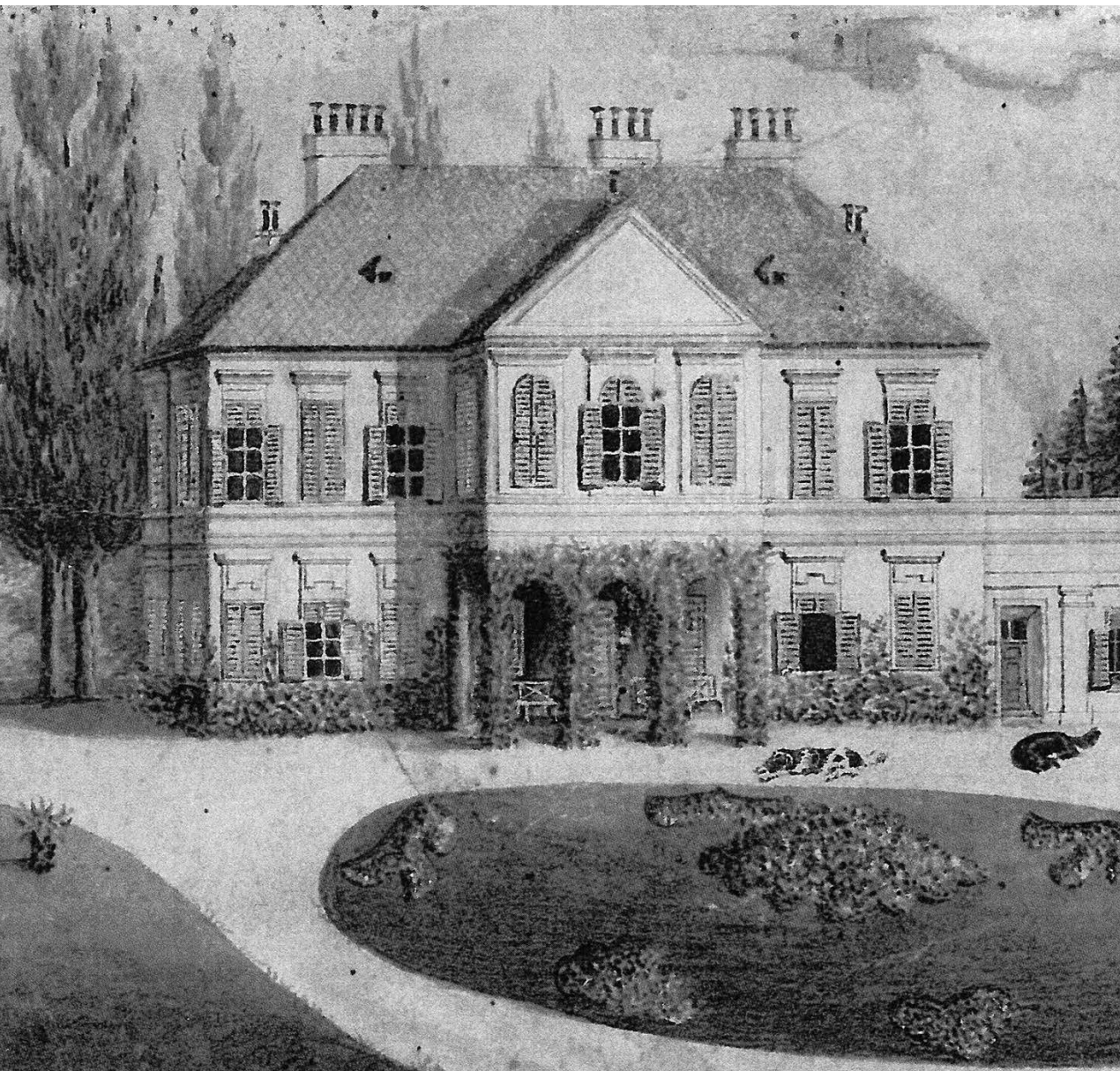
¹⁶ Lovass, 1993. 30-32. p.

¹⁷ MNL VaML Helytörténeti cédula (Litt. Instr. Fasc. 2. nr. 51.)

¹⁸ MNL OL Filmtár C 1076 – Pozsonyi Állami Levéltár, Eszterházy család cseszneki levéltára Fasc. 74. nr. 42.

¹⁹ MNL VaML Vas vármegye nemesi közgyűlésének iratai. (továbbiakban: Vvm. kgy. ir.) Úrbéri összeírások, urbáriumok. 1767. Olad.

²⁰ Szluha Márton: Vas vármegye nemes családjai. 2. köt. Bp., 2012. 509. p.

Festmény a kastélyról
(Masát Péterné tulajdona)

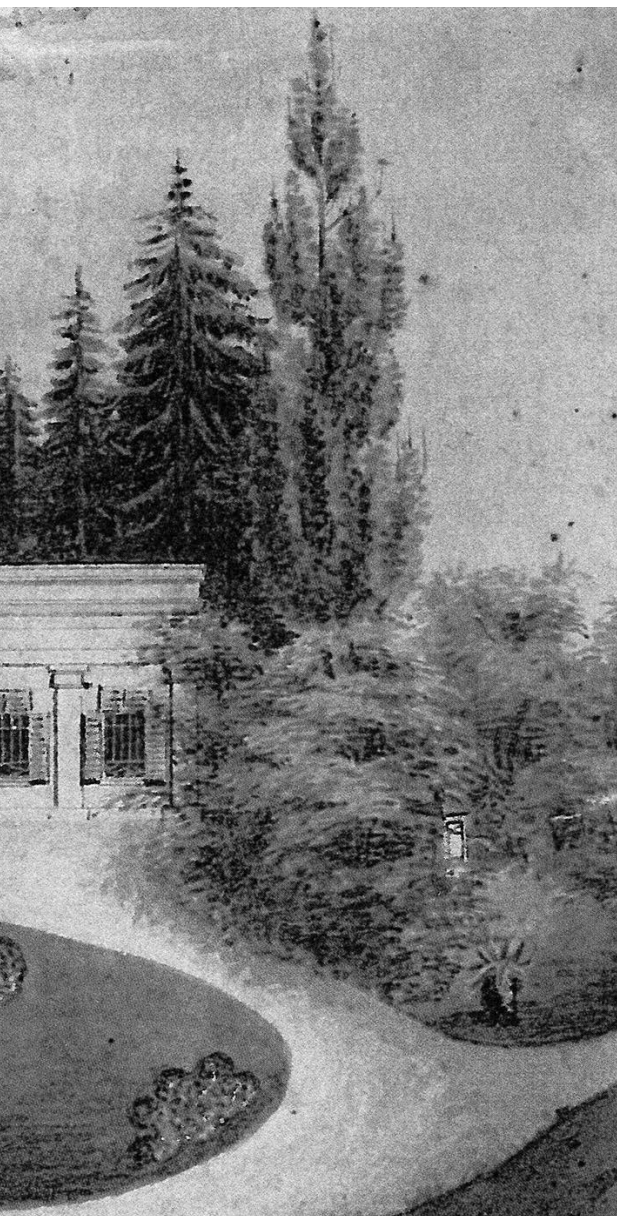
ken. Az ekkor és a későbbiekben megkö-
tött egyezségekkel az oladi birtok teljes
egészben Skerlecz Ferencé lett. A tele-
pülés másik felét, mely az Eszterházya-
ké volt, Skerlecz Ferenc és felesége, Kiss
Rozália megvásárolta, így 1790-re Olad

kizárólagos birtokosává váltak.²¹ Ebben
az évben a földesúr és a jobbágyok kö-
zött több fundus cserére is sor került.²²

Skerlecz Ferenc karrierje azonban
nem Vas vármegyéhez köthető. 1769-

²¹ Lovass, 1993. 32-37. p.

²² MNL VaML Helytörténeti cédula 108-110.
(OL Széchenyi család levéltára 183. csomó,
40-45. l.)

ig a magyar kancellária titkára volt, majd helytartótanácsi tanácsos, év végéről helyettes irodaigazgató, ténylegesen az ügyeket 1775 után intézte.²³ 1783. július 28-án Békés vármegye főis-

²³ Ember Győző: A magyar királyi helytartótanács ügyintézése. I. 1724-1783. = Levéltári Közlemények, 1937. 84-161. p., 100. p.

páni helytartójának nevezték ki. A beiktatására viszont csak 1784. június 30-án került sor. Mindössze fél évig, 1785-ig töltötte be ezt a pozíciót.²⁴

A két kúria megszerzése után, 1798-ban leírták az épületeket: mindkettő szilárd anyagból készült. A földesúri lakként szolgálóhoz két tó is tartozott.²⁵ Az urasági ház emeletén 5 szoba, földszintjén pedig 1 cselédszoba, 2 kamra és 1 pince helyezkedett el. A másik épület ennél kisebb lehetett: az emeleten itt 3 szoba és 1 konyha, a földszinten 2 kamra és 2 pince volt.²⁶ A két kúria közül az északi képezte a későbbiekben a kastély magját.²⁷

Skerlecz Ferenc földesúr több ízben is összetűzésbe került oladi jobbágyaival, akik 1784-ben 10 pontból álló panaszt nyújtottak be ellene. A megye 1785. március 6-án tárgyalta az ügyet, amely végül a két fél egyezségével végződött.²⁸ Néhány esztendő múlva, 1790-ben ismét konfliktus alakult ki köztük. Ekkor a közös erdőből elszállítandó fa okozta a problémát, ugyanis a jobbágyok földesúri engedély nélkül hét szekérre való fát vágtak ki. Skerlecz a fát a séi jobbágyokkal el akarta hozatni, mire az oladiak megtámadták őket. A nagyobb baj elkerülése végett a séiek távoztak.²⁹

A faluban jelentős változások is történtek Skerlecz Ferenc irányítása alatt: megépült a templom, a patak vizének idevezetésével a malom, az építkezésekhez a Rózsavár alatt téglagyárat hozott

²⁴ Karácsonyi János: Békés vármegye története. 1. köt. Gyula, 1896. 352., 472. p.

²⁵ Virág, 2004. 270-271. p.

²⁶ Lovass, 1993. 56. p.

²⁷ Virág, 2004. 270. p.

²⁸ MNL VaML Helytörténeti cédula 102-106. (OL Széchenyi család levéltára, 183. csomó, 34-39. l.)

²⁹ MNL VaML Helytörténeti cédula 110-111. (OL Széchenyi család levéltára 183. csomó, 40-45. l.)

létre a földesúr. Ekkor kapott a helység mezővárosi rangot és évi négyszeri vásártartási jogot is. Skerlecz Ferenc halála után özvegye, nemeskéri Kiss Rozália 1808-ban, fia tiltakozása ellenére, eladta Széchenyi Ferencnek³⁰ oladi, szünősei, nagy- és kisséi birtokait.³¹

Az adásvételkor részletes javadalomösszeírás készült az uradalomról. Eszerint Oladon még mindig két rezidenciális házat vettek számba.³² Közülük az egyik a major szomszédságában lévő zsindeletetős. Nyolc szobából, ebédlőből, előszobából, spájzból, kamrából és pincéből állt. A másik, szintén zsindeletetős, a vizen túl helyezkedett el. Két részből tevődött össze, melyek közül a felsőben négy nagyobb és három kisebb szoba, az alsóban konyha, két éléskamra és két cselédszoba volt. A berendezés a számtartó leltára alapján szintén gazdag lehetett: 120 bútort sorolt fel, köztük asztal, szék, kanapé, almárium, ágy, tükör szerepelt. Ágyneműből és egyéb apróbb tárgyakkól, mint szarvasbőr vánkoss, ágyterítő, abrosz, korsók, gyertyatartók, mosdó, 166 darab volt.³³

Az urasági birtok ekkor 1773 holdat tett ki. Ennek megoszlása a következő:

- belső fundus 21 hold,
- szántóföldek 353 hold,
- rétek 65 hold,
- széles erdei 320 hold,
- Óhegyen a pusztá szőlő 11 hold,

³⁰ Széchenyi Ferenc (1754–1820.) főispán, helyettes országbíró, az aranygyapjas rend tagja. Egész életében pártolta a művészetet és a tudományt. 1802-ben a nemzetnek adományozta gyűjteményét, amellyel lerakta a mai Országos Széchenyi Könyvtár alapját. 1808-ban létrejött Magyar Nemzeti Múzeum alapítója. (Magyar Életrajzi Lexikon. Főszerk. Kenyeres Ágnes. 2. köt. Bp., 1982. 718. p.)

³¹ Lovass, 1993. 52–62. p.

³² MNL VaML Helytörténeti cédula 115. (OL Széchenyi család levéltára 182. csomó)

³³ MNL VaML Helytörténeti cédula, Olad 139. (OL Széchenyi család levéltára 183. csomó 116. l.)

– Présházon felül a réttel együtt 22 hold,
– szántóföldnek irtandó csaltit 30 hold.
Az uradalomhoz számos egyéb épület is tartozott az összeírás alapján:

- A domboldalban a présház téglából épült; két szobából, konyhából és a préselő helyiségéből állt, az aljában boltozatos pince volt.
- A majorház egyben a gazdatiszt otthona is; két szobára, konyhára és éléskamrára osztott téglapépület.
- Több istálló: egyikben a szarvasmarhákat, másik kettőben a lovakat tartották. Ezek mellett helyezkedett el a kocsiszín, benne négy kocsi, mellette a tyúkházzal.
- A cséplőpajta, két szélén gabonátárolóval.
- Külön téglapépület a gabonás pajta, valamint mellette a szénás pajta.
- A cselédház két szobából, konyhából és kamrából tevődött össze, sövényes talpakon állt, szalmával fedetten.
- A korcsma a település közepén sövényből épült, benne szoba, konyha, kamra, mellette istállók. Ezt bérbe adták.
- Szintén bérelték a malmot.
- A város végén egy szobából, konyhából, kamrából álló szalmatető téglaház tartozott az uradalomhoz.³⁴

A két kastély között rét terület el, amelyet a jobbágyok használtak. 1811. december 29-én azzal a kéréssel fordultak Széchenyi Ferenchez, hogy helyette kaphassanak másik területet, ahol a marháikat itathatják és a lúdjaikat tarthatják.³⁵

Széchenyi Ferenc halála után fia, Pál örökölte ezt a birtokegységet. A legenda szerint a „legnagyobb magyar”, Széchenyi István többször is megláto-

³⁴ MNL VaML Helytörténeti cédula 116–123. (OL Széchenyi család levéltára 183. csomó 99–123. l.)

³⁵ MNL VaML Helytörténeti cédula 181. (OL Széchenyi család levéltára 183. csomó 187. l.)

gatta öccsét Oladon, s a park platánfái alatt mesélt angliai útjáról.³⁶ Széchenyi Pál nem sokáig tartotta meg szerzeményét: 1828. május 10-én Odelga Josephával elcserélte Jákra és környékére. A Széchenyi-birtok helyi jószágigazgatója, Ernuszt József az Odelga családba nőszült: feleségül vette Odelga Karolínát, így az ő tulajdonába került a falu.³⁷ Házasságából három gyermeke született: Imre, Sándor és Kelemen.³⁸

OLAD ÉS A KASTÉLY UTOLSÓ URAI

Az Ernuszt család 1834. október 23-án nyert birtokadományt a horvát területen található Gerdovchák községre,³⁹ amelyet a vasvármegyei közgyűlés 1834. november 9-én hirdetett ki.⁴⁰ Innen ered a család előneve. Ernuszt József Olad mellett Dozmaton rendelkezett birtokkal.⁴¹ A családfő kérésére 1835-ben a megyei nemesek lajstromába is felvették, miután megszerezte maga és fiai részére Olad, Kis- és Nagysé birtokát, s ezzel a vármegyében rendezte be lakhelyét.⁴² 1833-ban idős katonák pártfogására adott alapítványt 15 ezsten-dőn át évi 100 pengő forint értékben.⁴³

Az 1835. április 27-i közgyűlésen vármegyei táblabíróvá nevezték ki.⁴⁴

Ernuszt József 1857-ben hunyt el, örököse legifjabb fia, Kelemen (1832-1917) lett.⁴⁵ 1846-ban kezdte meg katonai iskolai, hadmérnöki tanulmányait, és már huszár főhadnagyként végzett.⁴⁶ Visszatérve hamar bekapcsolódott a vármegyei életbe: előbb 1869-től országgyűlési képviselő, majd Széll József főispán halála után, 1871-től a vármegye főispánja,⁴⁷ a Deák vezette Felirati Párt híve.⁴⁸ 1876-tól a létrejött Szabadelvű Párt tagja volt, ahonnan a boszniai okkupáció miatt kilépett, és a Nemzeti Párt soraiban foglalt helyet.⁴⁹ Ezt követően vagy a felsőőri vagy a szombathelyi kerület képviselője az országgyűlésen.⁵⁰ Az 1887-es országgyűlésnek nem volt tagja, azonban Baross Gábor lemondásával 1892-ben ellenjelölt nélkül Szombathely város képviselőjévé választották meg. 1894-ben egyházpolitikai kérdések miatt kilépett a Nemzeti Pártból.⁵¹ 1900-ban a főrendiház alelnöke, s valóságos belső titkos tanácsos lett.⁵² Az országgyűlés elnöki tisztéről 1906. szeptember 16-ával távozott.⁵³ Felesége Kéthelyi Ida, akitől két gyerme-

³⁶ Virág, 2004. 271. p.

³⁷ Lovass, 1993. 92. p.

³⁸ Balogh Gyula: Vas vármegye nemes családjai. Második, bőv. kiad. Szombathely, 1901. (továbbiakban: Balogh, 1901.) 54. p.

³⁹ MNL OL Libri Regii. Királyi Könyvek LXVI. 161. p.

⁴⁰ Balogh, 1901. 54. p.

⁴¹ Vasvármegye. Magyarország vármegyéi és városai. 3. köt. Szerk. Sziklay János, Borovszky Samu. Bp. 1898. (továbbiakban: Sziklay - Borovszky, 1898.) 564. p.; Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal. 4. köt. Pest, 1858. (továbbiakban: Nagy, 1858.) 75. p.

⁴² MNL VaML Vvm. kgy. ir. Köz- és kisgyűlési iratok. 2011/1835.

⁴³ MNL VaML Vvm. kgy. ir. Köz- és kisgyűlési iratok. 1890/1833., 678/1835.

⁴⁴ MNL VaML Vvm. kgy. ir. Köz- és kisgyűlési jegyzőkönyvek. 779/1835.

⁴⁵ Sziklay - Borovszky, 1898. 564. p., Nagy, 1858. 587-588. p.

⁴⁶ http://www.vaml.hu/Nevtar/E/Ernuszt_Kelemen.html

⁴⁷ Magyarország főispánjainak története, 1000-1903. Szerk. Medgyesi Somogyi Zsigmond. Bp., 1902. (továbbiakban: Medgyesi Somogyi, 1902.) 229. p.

⁴⁸ Országgyűlési almanach, 1901-1906. Szerk. Sturm Albert. Bp., 1901. (továbbiakban: Sturm, 1901.) 150. p.

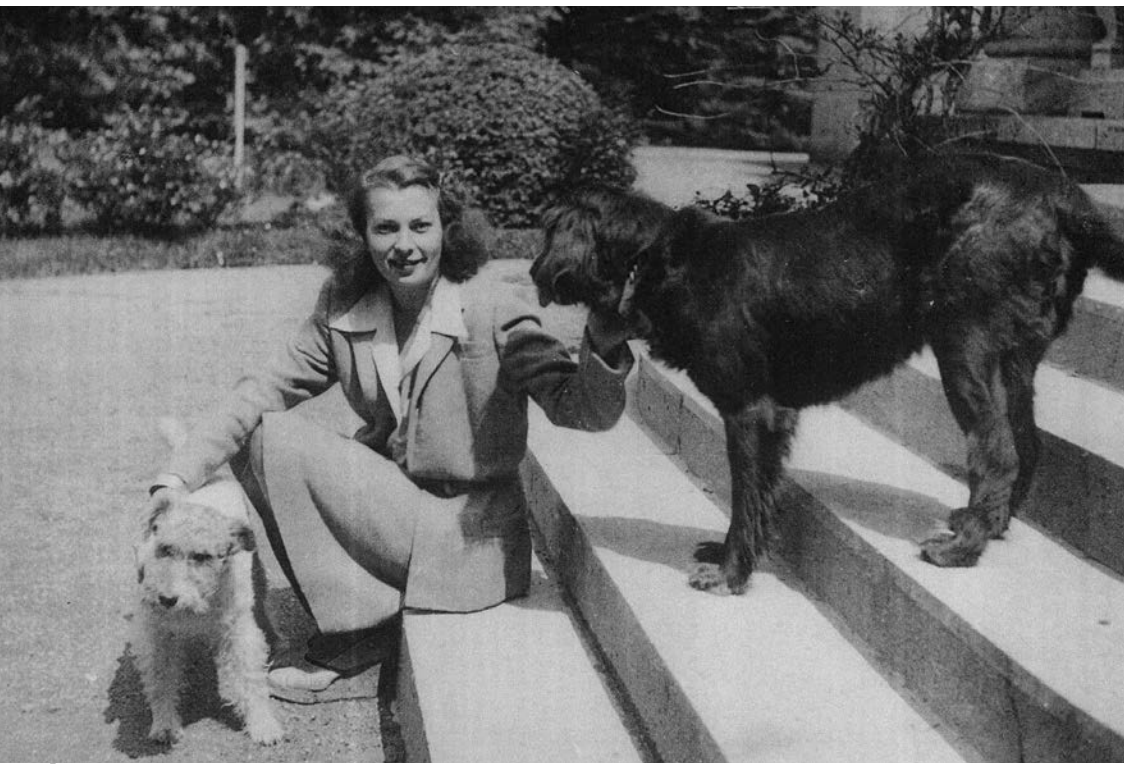
⁴⁹ Sziklay - Borovszky, 1898. 564. p., Nagy, 1858. 588. p.

⁵⁰ Medgyesi Somogyi, 1902. 229. p.

⁵¹ Sturm, 1901. 150. p.

⁵² Medgyesi Somogyi, 1902. 229. p.

⁵³ Ernuszt Kelemen meghalt. = Világ, 1917. jún. 16. 15. p.

A kastély lépcsős terasza, a lépcsőn Szirmay Éva
(Masát Péterné tulajdona)

ke született: József (1862. 03. 28.) és Mária (1863. 03. 08. – 1865. 11. 23.). Oladon hunyt el 1917. június 7-én,⁵⁴ és az általa építtetett családi kriptában temették el.

Fia, Ernuszt József (1862–1916) Sopronban, Kőszegen, majd Budapesten tanult, ahol jogtudományi államvizsgát tett.⁵⁵ 1884. augusztus 18-tól vármegyei tiszteletbeli aljegyzővé nevezték ki.⁵⁶ 1888-ban a 11. számú dragonyos ezredben önkéntes, később a 2. számú huszárezred tartalékos hadnagya, majd főhadnagya. 1895-ig Sopron megyében élt, 1896-ban Szombathelyre költözött, s be-

levetette magát a vármegye szociális és kulturális életébe: a Sport Egylet, a Nemzeti Szövetség és a városi kaszinó tagja lett.⁵⁷ 1904. május 28-tól a vármegye főispánja,⁵⁸ azonban a Fejérváry-kormány megalakulásakor 1905 novemberében beadta lemondását, mivel pártállása ellentétes volt a kormányéval.⁵⁹ 1890-ben nősült meg, felesége mesterházi Mesterházy Ilma.⁶⁰ Három gyermekük született: Mária (1891–1916), Karola (1893–1968) és Aranka (1897–1906).⁶¹ 1916. au-

⁵⁷ Ernuszt József életrajza. = SzFÚ, 1904. ápr. 29. 5. p.

⁵⁸ A vas megyei új főispán beiktatása. = Budapesti Hírlap, 1904. máj. 29. 18. p.

⁵⁹ http://www.vaml.hu/Nevtar/E/Ernuszt_Jozsef.html

⁶⁰ Ernuszt József életrajza. = SzFÚ, 1904. ápr. 29. 5. p.

⁶¹ Szirmai Gábor: A szirmai és szirmabesenyői Szirmay család története. Debrecen, 2005. (továbbiakban: Szirmai, 2005.) 130. p.

⁵⁴ MNL VaML Vas vármegye állami anyakönyvi másodpéldányainak levéltári gyűjteménye. Torony, halotti anyakönyv. 37/1917.

⁵⁵ Ernuszt József életrajza. = Szombathelyi Friss Újság (továbbiakban: SzFÚ), 1904. ápr. 29. 5. p.

⁵⁶ http://www.vaml.hu/Nevtar/E/Ernuszt_Jozsef.html

A kastély felújítás közben, 1992. május 09.

(MNL VaML Balogh Péter szombathelyi építész iratai. Az oladi Ernuszt kastélypark és kriptá felújításának iratai.)

gusztus 9-én hunyt el.⁶² Az oladi családi kriptában temették el, búcsúztatót Kopy Béla körmendi evangélikus pap tartott, mert Mikes János szombathelyi püspök „*eltiltotta papjait attól, hogy Ernuszt Józsefet egyházi szertartásban részesítsék*”.⁶³ Ennek oka, hogy az 1902-ben alakult szombathelyi szabadkőműves páholy, az Ébredés tagja volt.⁶⁴

Ernuszt Kelemen közel egy évvel túlélte fiát. Halála után a birtokot unokájával, Ernuszt Karolával 1916-ban kötött házassága révén Szirmay Géza irányította. Ő 1891-ben született a boszniai Bihacon. Katonai iskolát végzett, a világháborúban a klagenfurti 6. hu-

szárezrednél teljesített szolgálatot, a háború végén már századosi rangban. A házasságból három gyermek született: Éva (1917), Géza (1919) és Tamás (1923).⁶⁵ A családi legenda szerint Ernuszt Kelemen csak úgy adta áldását unokája házasságkötésére, ha Szirmay Géza és a születendő gyermekek a Szirmay-Ernuszt kettős vezetéknevet viselik majd.⁶⁶ A kettős családnév használatát 1922-ban hagyta jóvá a belügyminisztérium.⁶⁷ 1945. március végén az oroszok elől Ausztriába menekültek, s csak 1946 májusában tértek vissza Magyarországra. Szirmay Géza fiához Budapestre, felesége lányukhoz, Évához

⁶² http://www.vaml.hu/Nevtar/E/Ernuszt_Jozsef.html

⁶³ A farizeusok. A katolikus papság Ernuszt Józsefet nem temette el. = Világ, 1916. aug. 15. 9. p.

⁶⁴ Pál Ferenc: A Szombathelyi Egyházmegye a dualista államban, 1867–1914. Szombathely, 2018. 171. p.

⁶⁵ Szirmai, 2005. 60. p.

⁶⁶ Szirmai, 2005. 131. p.

⁶⁷ Szirmai, 2005. 81–82. p.

Szombathelyre költözött. 1951. június 21-én a fővárosban élő Szirmai családot otthonukból kitelepítették Polgárra. 1953. szeptember 1-jével ezt a köztötséget feloldották, azonban Budapestre visszamenni nem tudtak, mivel a lakásukat elvették. Ekkor költözött a volt huszár százados Győrbe.⁶⁸

A kastély mai arculata ebben az időszakban, az Ernusztok irányítása alatt alakult ki. Bár a munkálatok már 1820-ban elkezdődtek, valószínűleg a korábbi kúriát bővítették és alakították át. Az épület ismeretlen tervező munkája.⁶⁹ A végleges formáját a század végén nyerte csak el. Az 1870-es évek elején tűzvész során a tetőszerkezet megsemmisült.⁷⁰ Erről forrásunk nem maradt fenn. Az bizonyos, hogy 1872-ben nagyobb tűz pusztított Oladon.⁷¹ A felújítás során eklektikus stílusban építették át a homlokzatot.⁷² A kastélykert felőli oldalán két terasz található. A földszintet dór oszlopok ölelik körbe, amelyekre nehezedik a felső, nyitott terasz.⁷³

Az 1. világháború végén a család elhagyta Oladot, így a kastély üresen maradt.⁷⁴ A Tanácsköztársaság idején a helyi direktórium vette birtokba, a vezetők állítólag az erkélyen mondták el beszédeiket.⁷⁵ Ekkor a kastély 18 lakószobából, 2 konyhából, 2 cselédszobából állt. Az épületbe három családot,

összesen 17 főt költöztettek be, valamint az oladi termelészövetkezet 2 tisztviselőjét.⁷⁶ 1919. április 16-án kapta kézhez megbízólevelét Vörös József, Czákó Dániel, Simon József és Pintér

⁶⁸ Szirmai, 2005. 166. p.

⁶⁹ Tóth József – Somkuthy Ferenc: Szombathely város kertkultúrája a XIX-XX. században. Szombathely, 2009. 74. p.

⁷⁰ Virág, 2004. 272. p.

⁷¹ MNL VaML Szombathelyi Járás Főszolgabíró iratai. Közigazgatási iratok. (továbbiakban: Főszolg. közig. ir.) 1872. évi betűsoros mutatókönyv, 21/1872.

⁷² Virág, 2004. 272. p.

⁷³ Katafai-Németh József: Vas megye kastélyai és kúriái. 1. köt. Sárvár, 2006. (továbbiakban: Katafai-Németh, 2006.) 177. p.

⁷⁴ Virág, 2004. 272. p.

⁷⁵ Virág, 2004. 272. p.

⁷⁶ Bajzik Zsolt: Vasi kastélyok a Tanácsköztársaság idején. 2. rész. = Vasi Szemle (továbbiakban: VSz), 2000. 6. sz. (továbbiakban: Bajzik, 2000.) 808. p.

Az oladi kastély napjainkban
(A szerző felvétele, 2019.)

István, hogy kutassák át a kastély épületét az elrejtett készletek után, s az esetlegesen talált élelmiszereket szállítsák Szombathelyre. A pincében talált 1369 liter bort lefoglalták.⁷⁷ Az italok a mellékelt jegyzék alapján: 75 liter

⁷⁷ MNL VaML Vas vármegye Direktórium (továbbiakban: Vvm. Dir.) 4938/D/1919.

vörös, 54 liter siller, 228 liter fehér, 54 liter fehér, 80 liter vörös, 20 liter vörös, 100 liter fehér, 54 liter Isabella, 20 liter fehér, 100 liter fehér, 425 liter vörös, valamint 159 liter üvegben.⁷⁸ A bort

⁷⁸ MNL VaML Vvm. Dir. 1300/D/1919.

Az Ernszt-Szirmay kettős címer a kastélyon

(A szerző felvétele, 2019.)

nyilvántartásba vették, és a gazdasági üzemvezető kezelésébe utalták.⁷⁹ A kastélyból elkoboztak még 1 darab íróasztalt, 4 darab fotelszéket és 1 darab vas Wertheim szekrényt a szombat-helyi vörösörség parancsnokságára.⁸⁰

A két világháború között ismét a Szirmay-Ernuszt család lakta a kastélyt. Megyeszerte híresek voltak a téli körvadászatok és az azokat követő vadászlakomák. A család az aratás befejezésekor az erkélyéről üdvözölte az aratókat, majd koccintottak az új termésre.⁸¹

A 2. világháború végén az ismét üresen maradt kastélyt a bevonuló szovjet katonák feldúlták: a levéltárat megsemmisítették, a bútorokat összezúzták.⁸² A földbirtokok felosztásával 1945 decemberében már azt jelentették, hogy a kúriát a Földművelésügyi Minisztérium Gazdasági Szakiskola részé-

re foglalta le.⁸³ Az állapota 1946-ban jó volt, szovjetek tartózkodtak benne.⁸⁴

1950-ben az épületet 50.000 Ft értékű beruházással modernizálták. Benne ezután „tszcs-elnökképző iskola” működött.⁸⁵ 1953-ban a fenntartója a Mezőgazdasági Technikum, 1960-tól mezőgazdasági szakiskola költözött a falai közé, a későbbi Hermann Ottó Mezőgazdasági Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet.⁸⁶ Jelenleg a Herman Ottó Környezetvédelmi és Mezőgazdasági Szakgimnázium, Szakközépiskola és Kollégium működik benne.

A kúria az 1990-es évek első felében esett át felújításon, melynek során elhelyezték a homlokzaton a Szirmay és Ernuszt egyesített címet is.⁸⁷ A terveket

⁸³ MNL VaML Vas megye Tanfelügyelője iratai, O 890/1946.

⁸⁴ Bajzik Zsolt: A Vas megyei kastélyok és műkincsek sorsa 1945 után. 1. rész. = VSz, 1998. 1. sz. 22. p.

⁸⁵ Megnyílt az Állattenyésztési technikum és a két tszcs-elnökképző iskola. = Vas megye, 1950. okt. 4. 2. p.

⁸⁶ Virág, 2004. 272. p.

⁸⁷ Katafai-Németh, 2006. 177. p.

⁷⁹ MNL VaML Vvm. Dir. 5953/D/1919.

⁸⁰ MNL VaML Vvm. Dir. 1300/D/1919.

⁸¹ Virág, 2004. 272. p.

⁸² Uo.

Vincze Csaba készítette,⁸⁸ a másolatokat Plujzer László festőmester kivitelezte.⁸⁹

A kastélytól nem messze található a kasznárház, bérlőház, azaz a kis-kastély, amelynek bővítésére 1902-ben került sor.⁹⁰ Egy ideig a 2. világháború után Ausztriából hazatérő Szirmay-Ernuszt család lakott itt, majd intéző lakássá alakították át. Az 1950-es években előbb kultúrházként, majd 1956-tól a két kisebb szoba bölcsődeként, a nagyobb a helyi DISZ-szervezet klubhelyiségeként funkcionált.⁹¹ Ma az épület a Szombathelyi Weöres Sándor Óvodának ad otthont.

A KASTÉLYPARK⁹²

A patak mellett keményfás tölgy-kőrisztil ligeterdő húzódhatott,⁹³ amelyre a korábbi leírásokban található természetes kőris egyedek is utalnak. Az 1798. évi leírás szerint a területen, az épületek körül kertek helyezkedtek el.⁹⁴ 1812. március 26-án Finkoir földmérő levelet küldött Széchényi Ferencnek a kastély kertjéhez szükséges munkák elvégzéséről,⁹⁵ így a kialakítás már ekkor megkezdődhetett.

Az épületet körülölelő park az Ernuszt család idején került kiépítésre angol stílusban. A munkák kezdete 1850-1880 közé tehető. A korban kedvelt tájképi stílusú kertet alakítottak ki a kastély közvetlen környezetében. Ezt 1880-1910 között tovább fejlesztették, és létrehozták a főúri rezidencia előtti partert. Ekkor már a virágtáblás tájképi stílus jegyei tükröződtek.⁹⁶ Az eredeti telepítési feljegyzések elpusztultak vagy eltűntek. Miután 1960-ban a szakiskola költözött a kúriába, a kert egy új funkcióval is bővült, hiszen oktatási célú növénytelepítéseket végeztek. Itt meg kell említenünk Czigler Ferencet, Horányi Alajost, Tóth Györgyöt és Tóth Józsefet, akik ezt a feladatot koordinálták.⁹⁷ Az 1990-es évek elején Mesterházy Tihamér vezetésével elindult a park helyreállítása.⁹⁸ 2005-ben és 2006-ban megvizsgálták az állapotát, s a rekonstrukció során a veszélyes faegyedeket eltávolították. Ekkor puszpáng sövényt, formára nyírt tiszafákat ültettek, felújították a partert, a szökőkutat és a szobrokat.⁹⁹

A park területén három alkalommal végeztek növényteni felméréseket. Az elsőt 1980-1983 között az MNIK Búvár klubja. Ekkor 62 túlevelű, összesen 172 lombhullató és örökzöld díszfát és cserje fajt jegyeztek fel, amelyek többsége viszonylag fiatal, 60 év alatti volt. A másodikat 1993-ban, amelynek eredményét Tóth József a Vasi Szemlében megjelent *Az oladi Ernuszt-kastély és parkja* című tanulmányában összegezte: 227 **taxon**¹⁰⁰ (62 zárwatermő, 46 nyitwatermő

⁸⁸ Végh Ádám: Méltatlanul elfeledve. = Vasvármegye (továbbiakban: Vvm.), 1990. jún. 5. (továbbiakban: Végh, 1990.) 2. p.

⁸⁹ MNL VaML Balogh Péter szombathelyi építész iratai. Az oladi Ernuszt kastélypark és kriptá felújításának iratai. (továbbiakban: Az oladi Ernuszt kastélypark és kriptá felújításának iratai) A Szombathelyi Építőipari Szövetkezet 1992. május 8-i jegyzőkönyve.

⁹⁰ Virág, 2004. 272. p.

⁹¹ Az ígéret kötelez. = Vasvármegye, 1956. jan. 13. 2. p.

⁹² Az alfejezet dr. Sárándi-Kovács Judit 2019. szeptember 20-án, Képek Olad történetéről IV. – Épületek, építmények, természeti értékek című előadáson elhangzott összefoglalója alapján készült.

⁹³ Tóth József: Az oladi Ernuszt-kastély és parkja. = VSz, 1995. 1. sz. 19-41. p. (továbbiakban: Tóth, 1995.), 23. p.

⁹⁴ Virág, 2004. 270-271. p.

⁹⁵ MNL VaML Helytörténeti cédula 183. (OL Széchényi család levéltára 183. csomó 119-121. l.)

⁹⁶ Tóth, 1995. 24. p.

⁹⁷ Uo.

⁹⁸ Végh, 1990. 2. p.

⁹⁹ MNL VaML Az oladi Ernuszt kastélypark és kriptá felújításának iratai. Összegzés az Ernuszt-kastélypark egykori részének dendrológiai felméréséről.

¹⁰⁰ Taxon: rendszertani kategória.

fásszárú taxon; melyből 17 faj a tölgy-köris-szil ligetek faja, 2 a környék egyéb erdőtársulásaiiban honos) a telepítés eredménye.¹⁰¹ A harmadik feltárás 2005-2006-ban történt. Ekkor 180 faegyedet, 21 fásszárú zárvatermő taxont írtak le. A legidősebb faegyed egy akkor 130-150 év körüli kislevelű hárs.¹⁰²

Összességében elmondható, hogy a kastélyparkban az 1983-as tanulmányozás szerint a legöregebb faegyedek egy 120 éves platán és egy 100-120 év körüli hegyi juhar. A korosabbak többsége az eredeti keményfás ligeterdő fajait képviseli, nagy része magas köris.

A park területe az 1. világháború végén 8 katasztrális hold,¹⁰³ a 2. világháború után jelentős károkat szenvedett. Egy része a termelőlőszövetkezet kezelésébe került, amely gazdasági épületeket, istállót, borjúnevelőt, sertéshízaladát és szolgálati lakásokat emelt.¹⁰⁴ Napjainkban körülbelül 4 ha területű,¹⁰⁵ a Herman Ottó Környezetvédelmi és Mezőgazdasági Szakgimnázium, Szaközépiskola és Kollégium gondozza.

AZ ERNUSZT-KRIPTA¹⁰⁶

Ernuszt Kelemen megbízottja, fia útján 1907 tavaszán fordult a szombathelyi főszolgabíróhoz, hogy egy családi sírbolt építésére kérjen engedélyt. Az Ernuszt-kriptát a kastély angol parkjának északi részén, a nyugati sarokban

kívánták emelni betonból és téglából, cseréppel fedve. A terveket Rauscher Miksa készítette. Két helyiség kialakítása szerepel ezekben: az alsó 5,6 m x 5,6 m sírbolt, míg a felső 4,6 m x 4,6 m nagyságú csarnok. Az április 4-én készült jegyzőkönyvben az építés lehetőségeit vették számításba. Végül a toronyi körjegyzőség április 9-i tájékoztatása alapján, az építkezés ellen tiltakozás nem történt, közegészségügyi szempontból sem ítélték aggályosnak, hiszen a szomszéd telek tulajdonosai több mint 500 m-re éltek a kijelölt helytől. Az építési engedélyt 1907. június 1-jén adták meg.¹⁰⁷

A 2. világháború végén bevonuló szovjet katonák a kriptában található maradványokat a kúria parkjában szétszórták.¹⁰⁸ Ezeket a falusiak szedték össze és helyezték örök nyugalomra az oladi temetőben.¹⁰⁹

1956-ban a közelében 50 férőhelyes szarvasmarha-istállót épített a Termelőlőszövetkezet,¹¹⁰ majd a Savaria Termelőlőszövetkezet takarmányraktárként, lomtárként használta,¹¹¹ körülötte marhalegő volt.¹¹²

A mauzóleum állapota az 1980-as évek végére, 1990-es évek elejére leromlott, az épületet és a környékét benőtte a gaz.¹¹³ Ekkor a Savaria Termelőlőszövetkezet, a Mezőgazdasági Szaközépiskola és a szombathelyi Polgármesteri Hivatal Beruházási Hivatal vezetőjének, Balogh Péter főmérnöknek a szakmai támogatásával, elindult

¹⁰¹ Tóth, 1995. 23-24. p.

¹⁰² MNL VaML Az oladi Ernuszt kastélypark és kriptá felújításának iratai. Összegzés az Ernuszt-kastélypark egykori részének dendrológiai felméréséről.

¹⁰³ Bajzik, 2000. 808. p.

¹⁰⁴ Végh, 1990. 2. p.

¹⁰⁵ Virág, 2004. 272. p.

¹⁰⁶ Ezúton is szeretném megköszönni Balogh Péter úrnak a sok hasznos információt, segítséget, átadott anyagot, amely felhasználásával az alfejezetet megírhattam.

¹⁰⁷ MNL VaML Főszolg. közíg. ir. 2158/1907.

¹⁰⁸ Virág, 2004. 272. p.

¹⁰⁹ Soós Péter - Tóth József: Az Ernuszt Kelemen kastélykert. = VSz, 2012. 4. sz. 654. p.

¹¹⁰ Ötven férőhelyes... = Vas megye, 1956. jan. 10. 5. p.

¹¹¹ Végh, 1990. 2. p.

¹¹² Virág, 2004. 272. p.

¹¹³ Gazdátlan szecessziós műemlék. = Vas Népe (továbbiakban: VN), 2005. jún. 8. 4. p.

az épület felújítása,¹¹⁴ „maradék pénzekből és társadalmi közreműködéssel”,¹¹⁵ Az épületre vörösréz kupolát emeltek, köré kerítést húztak.¹¹⁶ 1993 végén a belső rekonstrukció előkészületei zajlottak.¹¹⁷ A tervek szerint az alsó szinten, a kriptá falán a hajdan ide temettek neveit szerették volna táblákon elhelyezni.¹¹⁸ A személyek kilétének felderítésében Balogh Péter Szirmay

¹¹⁴ Végh, 1990. 2. p.

¹¹⁵ MNL VaML Az oladi Ernuszt kastélypark és kriptá felújításának iratai. Balogh Péter levele Szirmay Gézáknak, 1993. szeptember 10.

¹¹⁶ Gazdátlan szecessziós műemlék. = VN, 2005. jún. 8. 4. p.

¹¹⁷ MNL VaML Az oladi Ernuszt kastélypark és kriptá felújításának iratai. Adatlap műemlékileg védett létesítmények támogatási kérelméhez, 1993. december 20.

¹¹⁸ Gazdátlan szecessziós műemlék. = VN, 2005. jún. 8. 4. p.

Ernuszt-kripta, 1991. október

(MNL VaML Balogh Péter szombathelyi építész iratai. Az oladi Ernuszt kastélypark és kriptá felújításának iratai.)

Az Ernuszt-kripta lépcsőjének felújítása, 1993. augusztus 20.

(MNL VaML Balogh Péter szombathelyi építész iratai. Az oladi Ernuszt kastélypark és kriptá felújításának iratai.)

Géza¹¹⁹ segítségét kérte,¹²⁰ azonban a rekonstrukcióhoz szükséges anyagi keretet nem sikerült megszerezni. Szombathely Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala 1994. május 18-án tárgyalta a kriptá megvételéről. A terv szerint 9.000 m² területet vett át az önkormányzat, amelybe a volt borjúnevelő épületei is beletartoztak. Ez a rész ezután a Hermann Ottó Szakközépiskola gondozásába került.¹²¹

2007-ben kezdték el kialakítani az Illés Béla Football Akadémia részére a műfüves pályát a hajdani kert egy részén, nem messze a sírbolttól. A sportolók 2008. év elejétől vehették ezt birtokba.¹²²

A kriptát az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség 1992. februári határozatával műemlék jellegű építménnyé nyilvánította.¹²³ Az állapota időközben ismét romlásnak indult. 2005-ben már a helyi napilapban arról számoltak be, hogy az ajtó nyitva, így hajléktalanok vették birtokukba. Ma üresen áll, nem használják semmire. A család már az 1990-es évek eleji felújításkor is vissza kívánta kapni.¹²⁴ Későbbiekben is megmaradt ennél a ter-

vénél, s szeretne volna eredeti funkciójának megfelelően, urnás temetkezési helynek használni.¹²⁵

Szombathely legnyugatibb részén található oladi kastély és őse egyike azon kevés úri rezidenciáknak, amelyeknek rengeteg tulajdonosa volt az évszázadok alatt. Ez természetesen szorosan összefügg a település történetével is. Az akkor még falu fénykora a boldog békeidőkre, legfőképpen a dualizmus korára tehető, amikor az Ernuszt család birtokolta. Nem véletlen, hogy a kúria és maga az utca is, amelyben áll, az ő nevüket viseli.

A történelmi Vas vármegye bővelkedett nemesi lakokban, ám ezek többségét a 2. világháborút követően lakói elhagyták. Sorsuk ezután megpecsételődött. Kevés olyannal találkozunk ma közülük, amelyet helyreállítottak, s ilyen-olyan célból használnak. Az oladi Ernuszt-kastély ezek közé tartozik. Külön kiemelendő a körülötte található, szintén szépen gondozott park is, amely méltán lehet büszkesége a vasi megyeszékhelynek.

¹¹⁹ Szirmay Géza és Ernuszt Karola fia, elhunyt 1995. június 25. Halálozás. = Magyar Nemzet, 1995. júl. 13. 18. p.

¹²⁰ MNL VaML Az oladi Ernuszt kastélypark és kriptá felújításának iratai. Balogh Péter levele Szirmay Gézának, 1993. szeptember 10.

¹²¹ MNL VaML Az oladi Ernuszt kastélypark és kriptá felújításának iratai. Szombathely Megyei Jogú Város Jegyzőjének levele, 3-115/1994.

¹²² Mindjárt kész a műfü. = VN, 2008. jan. 31. 9. p.

¹²³ MNL VaML Az oladi Ernuszt kastélypark és kriptá felújításának iratai. Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség 1504/1992. számú határozata

¹²⁴ Gazdátlan szecessziós műemlék. = VN, 2005. jún. 8. 4. p.

¹²⁵ MNL VaML Az oladi Ernuszt kastélypark és kriptá felújításának iratai. Masát Péterné levele Dr. Puskás Tivadar polgármesternek, 2013. november 13.; 2015. május 24.